

Szíki Károly

Egerből a bogácsi dombokon át a New York-i felhőkarcolókig

– Emlékinterjú Mohás Livia írónővel –

Pázmány Laci költőbarátommal kettős cél által vezérelve érkeztünk meg a XII. kerületbe, Mohás Livia írónő lakására. Először is azért, hogy a bogácsi születésű, a világ számos pontján ismert pszichológus-íróval interjút készítsék. Másodsorban azért, hogy a Mezőkövesden kiadott, Sebe Imre által szponzorált Trianon-könyvet átadjuk, melyben Livia asszony is írt egy gyönyörű emlékezést. Átadásra került még a Varga Lászlóról, egykori országgyűlési képviselőről írott színművem, melynek az szolgáltatott aktualitást, hogy Varga László politikus és színházalapító 110 éve született, valamint hogy Mohás Livia New York-i kapcsolatával keressek egyezőséget.

Fiatalosan, üdén fogad a szobájában. Hatalmas foteljében ül, rögtön kávéval kínál. Míg szürcsölgetjük a jó alapanyagból főzött frissítőt, van alkalom szétnézni a szobában. Igazi értékörző személye rajzolódik ki, a falakon ízléssel gyűjtött értékmentő tárgyakkal, festményekkel.

Átható érzés arra gondolni, hogy egy lélekközösségben tölthetünk némi időt Mohás Liviával, aki Bogácson született, József Attila-díjas író, pszichológus, korábban testnevelő és pszichológiatanár, 1974–1981 között az MTA tudományos főmunkatársa, 1981–1983 között az Országos Pedagógiai Intézet tudományos főmunkatársa, a Magyar Írószövetség tagja, a Magyar Írók Egyesületének, a Magyar Alkotóművészek Országos Szövetsége Írói Tagozatának, a C. G. Jung Komplex-pszichoterápiás Egyesületnek, a Magyar Pszichológiai Társaságnak, a Magyar Pszichológus Kamarának tagja. 1983 óta szellemi szabadfoglalkozású.

Elindítom a felvevőt. Livia asszony csodálatos egyszerűséggel fogadja a legbotorabb kérdéseket is.

– 1928-ban születtem Bogácson, ahol gyermekkorom töltöttem. 10 éves voltam, amikor beírtam az Angolkisasszonyokhoz Egerbe. Ó, a Rendház! Ó a Kosuth utca! Milyen elevenen él bennem a kezdetek kezdete! Annyira szívemhez nőtt Eger, hogy már-már Bogáccsal egyenrangú szülőfalumnak tartom. Mindkettőtől nagyon sokat kaptam. Ma sem foszlottak el ezek az emlékek.

– **Ragyogtassuk fel a bogácsi dombokat!**

– Fantasztikus közösségi életet éltünk Bogácson. Egyik helyről a másikra repedtem. Nem volt olyan esküvő, disznótor, ahol én ne jelentem volna meg. Fantasztikus élmények töltik meg a szívemet, hogy erről beszéljek.

– **Csak az élet, csak a fénylő villanások?**

– Nem mindig, de nekem például a halál sosem volt félelmetes. A tisztaszóban készítették el a ravatalt, a halott gyönyörűen felöltöztetve hevert, a sirtóasszonyok körbeülték. Jöttek a látogatók és elbúcsúztak. Én egy alkalmat sem mulasztottam el, hogy a búcsú pillanatait átéljem. Emlékszem gyöngyfőkötős gyerekekre is, akik ott feküdtek a ravatalon.

– **Voltak kedvesebb, szerethetőbb momentumok is, gondolom.**

– Igen. Szívesebben emlékszem persze a disznóölésekre és az esküvőkre.

– **Ebben a röpdősében nem érzékelem a szülői háttérrel.**

– Szüleim szabadon neveltek. Alig nézték meg a bizonyítványomat, mintha nem lettek volna kíváncsiak arra, hogyan birkózom az iskolával. Papám Bogácson volt iskolaigazgató. Ennek köszönhetően a tanítónénik beírták, hogy dicséretes, kiváló, de senki nem törődött azzal, hogy van-e mögötte valós teljesítmény.

– **Mikor derült fény a tudáshiányra?**

– Amikor Egerbe, a zárdába bekerültem a testvéremmel, nagy szigor, nagy rend fogadott. Negyedévkor a tisztelendő Máter azt mondta: én magát meg fogom bukattatni, mert nem tud olvasni! Igaza volt, mert bár a betűket ismertem, összefüggő szöveget nem tudtam értelmezni. Felében-harmadában kisilabizáltam, mi van ott, de nem tellett többre. Döbbenettel fogadtam a Máter kijelentését, hiszen világleletemben dicséretes tanuló voltam, és most meg fogok bukni?

– **Nem adta fel!**

– Minden energiámat az olvasásra fordítottam ettől kezdve. Máter Bende lehetőséget kínálva a javításra behívatott felelni, akkor már nem vallottam szégyent. Így kezdődött a zárdai életem. Először családomnál éltem, majd bennlakó lettem, szigorú kelésekkel, szabályokkal, szentmisékkal. Nagyon megszerettem ezt az életformát. Nekünk, nagyobbaknak kényelmes volt a szoba, mert csak 3-4 tanuló lakott együtt, míg a kisebbek az *Órangyal hálójában* 52-en laktak.

– **Volt kijárási lehetőség a városba?**

– Csak apáca kíséretével mehettünk még az orvoshoz is.

– **Hány évig volt az Angolkisasszonyoknál?**

– 4 év gimnáziumi idő után még 5 évet rá kellett húznom, mert a Tanítóképzőt is elvégeztem. A képesítő elnyerése után Pestre költöztem.

– **Mi történt a testvéremmel, Évával?**

– Amikor én felsős lettem a zárdában, ő elhagyta az országot 1945-ben. Máig feldolgozhatatlan fájdalom, hogy itthagyt minket és disszidált.

– **Maradjunk még pár percig 1945-nél. Egy gyönyörű lovas történetről hallottam. Elmesélné?**

– Elmesélem, s így velünk van ebben a mesében a testvérem is, aki rendkívüli állatszerető volt. Szenvedélyesen imádta az élőlényeket. Fantasztikusan tudott

például lovagolni. Nem túlzás, ha azt mondom, állatidomító képességekkel bírt. Miután a ruszók feldúlták a falut, elvittek minden mozdíthatót és megerőszkoltak mindenkit, aki elérhető volt számukra. Amikor végre elmentek, Senkiföldje lettünk. A régi előjáróság eltűnt, az új még nem termelődött ki. Egy kora reggelen feltűnt az ablakunk alatt egy lovacska. Három lábán állt szegény. A testvérem azonnal kirohant hozzá. Betámogatta az istállóba, mert a negyedik lábára nem tudott ráállni. A testvérem alácsúszott és a hátára vette a lovat, így jutottak át az istálló küszöbén.

– **Micsoda szolidaritás, gondoskodás!**

– Másnap kiástuk az eldugott gyógyszereket. Az elrejtésben, konzerválásban édesapám volt a legjobb. Ezért nem éhezünk sohasem, és a gyógyszer is előkerült. A nővérem, mint egy szakértő, nekilátott a lovacska lábának gyógyszerezéséhez. Állandóan kötözte, kamillateával mosta, injekciózta és lassan lábra állt a lovacskánk. Korábban volt egy kocsisunk, Bernátnak hívták. Azt mondta: maguk úgy bánnak ezzel az állattal, mint egy babával. Így nyerte el a lovacska a Baba nevet. Felgyógyult és nagyon sokáig szolgálta édesapámat. Ő vitt bennünket Mezőkövesdre és Egerbe, ha vásárolni akartunk.

– **Regényes történet... Több, mint 30 könyve jelent meg eddig. Ezek között számosat jeles pszichológusokkal társszerzői kapcsolatban alkotott, Csernus Imrével, Popper Péterrel, Lux Elvirával...**

– Nagy részét családi témában írtam: *Oroszlános kert, Zuhog, zuhog a hó...* És a többi pszichológiai segítségre, önfejlesztésre, önnevelésre íródott. Pszichológiai tanulmányaim alapján vettem papírra őket.

– **Valamikor nagy népszerűségnek örvendtek könyvei, aztán elhalványult az irántuk való érdeklődés?**

– Bejöttek az amerikai sikerkönyvek és elárasztották a világpiacot.

– **Sok publicisztikát is írt.**

– Igen, mikor még tanár voltam, igyekeztem mindenhez hozzászólni. Mikor elhagytam Egert, a Testnevelési Főiskolára nyertem felvételt. Pompás hely volt, kiteljesedett szabadságélménnyel.

– **Említene osztálytársa közül párat?**

– Például Zarándi László olimpiai bronzérmes, Európa-bajnok atléta, majd edző. Béres Ernő, az 1952-es helsinki olimpia 5000 méteres versenyében országos csúccsal hetedik helyen végzett. Garay Sándorral, Rózsavölgyi Istvánnal és Iháros Sándorral 4x1500 méteres váltót alkotva világcsúccsal örvendeztették meg az 1953-ban felavatott Népstadion húszezres szurkolótáborát.

– **Hol kezdte tanári munkáját?**

– Először Zuglóban, az általános iskolában tanítottam, majd átkerültem a Zrínyi Ilona Gimnáziumba.

– **Visszajárt-e még Bogácsra?**

– Igen. Főleg szüleimet látogattam. Édesanyám tragikus életet élt. Szklerózis multiplex betegséget kapott 30 éves korában.

– **A Mohás név honnan származik?**

– Magyarosított. Szlávok vagyunk, északról. Blanár volt az eredeti nevünk. Rózsaszentmártonban született édesapám, ott még Blanárok voltunk, elismert nemesi család. Meg kell jegyezni, hogy a Blanár igen elismert név. A magyarországi szlovákok személy- és helyneveiből Vincent Blanár 53 kutatóponton elsősorban családneveket és helyneveket gyűjtött. Mielőtt apámat vitézzé avatta 1928-ban a Vérmezőn Horthy Miklós, megkérték, hogy a szláv nevet magyarosítsa.

– **Mikor ment férjhez?**

– 1952-ben diplomáztam a TF-en. Kiss István, aki később a férjem lett, akkor már a Műegyetemre járt. Apja lovascsendőr volt, ezért nem kaphatott állást. Osztyávidegen lett. De a Rákosi-rendszert én is megszenvedtem. Állandó megfigyelés alatt tartottak, lejegyezték, ha például el mertünk menni a templomba. Válogatott sportoló volt a férjem tíztusában, de őt is megbélyegezték. Mivel nem taníthatott a szakmájában, ezért elment a Műegyetemre. Egyik regényem, ami a *Dekatlon férfi* címet viseli, róla szól.

– **Egy boldog dátum: 1953!**

– Megszületett a fiacskám, Péter, akit ma már dr. Kiss Álmos Péternek szólítanak.

– **Akitől az élet egy időre elszakította Önt. De álljunk meg egy pillanatra a nagy szakításnál! Mit jelent a Trianon-gyalázat 100. évében Önnek a szétszakítás?**

– Torokszorító. Borzasztóan fájdalmas gondolni rá, hogy mi történt akkor. Micsoda érvágás volt az a nemzetnek! És mégis! Elgondolkodtató, hogy abban a tragédiában, iszonyatos pusztításban is talpra álltak a magyarok. Mintha egy ember karjait, lábait levágták volna, olyan halott állapotba került a haza. És mégis kinőttek a karok, meg a lábak, életben maradtunk. Jöttek hatalmas politikusok, mint Klebelsberg Kunó, és talpra állt az ország.

– **1920 fájdalma nem múlt el nyomtalanul Bogácsra sem.**

– Édesapám iskolaigazgató volt és leventéivel, mint parancsnok, kirakatta kőből a Bogácsra bevezető út melletti dombra Nagy-Magyarországot, amit fehérre meszeltek, hogy messziről hirdesse a magyarok tiltakozását: Nem, Nem, Soha nem felejtsük el a gyalázatot!

– **A másik megélt szétszakított állapotra térjünk vissza. Eddig kevés szót ejtettünk a nővéréről.**

– Éva mindenben okosabb, tehetségesebb és talpraesettebb volt, mint én. Mindössze egyet nem adott meg neki a Teremtő: a kitartást és lelki erőt. Nem

volt lusta, de soha nem dobta be magát semmibe teljes erőből. Kiváló színésznek indult, hallatlan tehetséges volt. Los Angelesben indult a művészi pályája, gyorsan kapott filmszerepeket.

– **Azért ment el itthonról, hogy színész legyen?**

– Nem! Ő nem akart Magyarországon élni, azért. Mély sértettség miatt indult Amerikába.

– **Mi volt az a nagy sérelem?**

– Rettenetesen félt az oroszoktól. Tudja, az én beteg anyámat egy barlanglakásban megerőszték a ruszkik. Nem szívesen beszélek erről, sosem tettem, mert életem legborzalmasabb élménye volt. Nővérem annyira gyűlölte ezért a világot és a kommunista nyomort, amit az oroszok ránk szabadítottak, hogy nem tudott mást, mint menekülni innen minél messzebbre.

– **Mikor jött haza?**

– Csak 1957 után tért vissza először. Tele volt félelemmel. Egyszer elvetődünk a barlanglakások felé. De ő tiltakozott, oda nem akart visszatérni. Szinte hisztérikus rohamot kapott.

– **Hogyan kezdődött az ő amerikai karrierje?**

– Először modell volt, majd egy férfi kiemelte, mert színészi tehetséget látott benne. Sajnos nem volt kitartása a filmezésben sem. Mikor megkérdeztem, miért mondtál le életed álmáról, csak annyit válaszolt: nagyon unom a felvételeket! Utáltam az egészet!

Pedig *A Kilimandzsáró hava*, melyet Hemingway legismertebb, különös hangulatú novellájából 1952-ben filmesítettek meg és ő ebben szerepelt, egy modellt alakított, nem kis sikert hozott számára.

– **Három Oscarra jelölt alkotásban, Gregory Peck-vel a főszerepben! Nem minden magyarnak jutott ki ekkora lehetőség Hollywoodban. Mi történhetett?**

– Ő csak annyit mondott mindig, ha erről kérdeztem: utáltam azt a sok üresjáratot, ami a filmfelvétellel járt együtt. Innen menekült tovább, nyugalmat keresve a keleti partra, New Yorkba. Long Islanden telepedett le már férjével, s lett a Wandelbilt Whitney család tagja. Nagyon híres családról van szó. Nekem ez különös élményt jelentett, ha elutaztam New Yorkba, mert állandóan a Metropolitanba vitt a testvérem. Külön páholyuk volt. Gazdag, de nagyon kedves emberek voltak, így őriztem meg őket az emlékeimben. Ők egyszerűen csak a *little communist girl*nek szólítottak, de nem bántam, mert sok mindent tanultam a közelükben.

– **Megszerette New Yorkot?**

– Nagyon. Sokat jártam a 2. Avenue magyar üzleteiben, éttermeiben, a Paprikás Weisnél vásároltam húsokat.

– **Térjünk vissza New Yorkból hazai földre. Beszéljen a fiáról!**

– Ő a Közgazdasági Egyetemre járt, de nem diplomázott le, mert 1973-ban disszidált, majd Rómából Amerikába vette az útját. Ebben a testvérem segítette. Beállt az amerikai hadseregbe, ejtőernyősként szolgált az észak-karolinai Fort Bragg támaszponton.

– **Ez a támaszpont a polgárháború déli katonai vezetőjéről, Braxton Bragg konföderációs tábornokról kapta a nevét, aki elsősorban az 1863-ban Chattanoogaánál vívott csata elvesztése miatt vált ismertté. Járt ott valaha?**

– Igen, meglátogattam a fiamat. Ilyenkor elmondtam neki, mennyire nem szeretném, ha valami idegen országban ledobnák őt is.

– **Végül sikeresen visszatért.**

– Amikor az oroszoktól megszabadultunk, legnagyobb örömömre hazajött. Most hadtörténeti tudományos kutató.

– **Lassan kész a leltár. Hatalmas életmű, melynek korántsincs vége. Munkával és felemelő szabadidő-kitöltéssel múltatott évtizedek, a kitüntetések, elismerések hatalmas csokra... A Magyar Köztársaság három érdemkeresztje, nívódíjak, József Attila-díj. Közülük melyik a legkedvesebb?**

– A József Attila-díj.

– **Azt gondolja az ember, hogy ennyi elismerés automatikusan jelenti azt, hogy gond nélkül válik az író élete, mert dől a sok pénz.**

– Írói munkásságomat közepesen honorálták, ahogyan Magyarországon általában a többi íróét. Itt csak egy-két sztáríró tudott megélni honoráriumból. Így nyugdíjazásomig mindig volt civil állásom. Később többször írtam ismeretterjesztő pszichológiai könyveket, cikkeket, tanulmányokat. Ezek nagy példányszámban jelentek meg és nagyobb honoráriummal jártak, megírásuk pedig egyszerűbb és gyorsabb volt.

– **Érezhetően szerény maradt, nem bódította el a sok siker. Hol várt, hol kapott többet a vártnál?**

– Az író-olvasó találkozók fontos visszajelzések voltak, érzékeltetni lehetett, hogy mi az, amit az olvasók kedvelnek, fontosnak tartanak írásaimban. A rokonságom körében különbözőek a reakciók. Többségük, noha jó a kapcsolatunk, alig vagy egyáltalán nem jelzi, hogy írói mivoltom érdekelné őket. Kevesen közülük megszidnak, mert a családi regényeimben az ősokeket olykor nem eléggé tiszteletteljesen ábrázoltam. Kevesen azonban hatalmas örömmel fogadják, olvassák írásaimat, rengeteg gratulációval, szeretetteljes elismeréssel halmoznak el. Ez számomra a legnagyobb jutalom.

– **Úgy látom Önt, hogy egykor suhogva járt nagy társaságokban, szerette a sikert, élvezte az emberek kitüntető figyelmét. Megkockáztatom: ma eltávolodóban van ettől a központi szereptől.**

– A magányt mindig szerettem, most különösen. Sok barátom lévén gyakran

voltak összejöveteleink és vendégségek, nagyon szerettem ezeket. Ma már fárasztanak és kevésbé érdekelnek.

– **Milyen tervek foglalkoztatják még?**

– 93. évemet élem. Nagy lelkesedéssel írom emlékeimet, Fialat farkas címmel. A lelkem mélyén él egy fiatal, 10 ezer éves farkas. Bár a lelkem még csak 50-60 éves. A Hírel folyóiratban közlik folyamatosan. Már 10 részt megírtam. Tervezem, hogy kiadom. Már nem lépek ki, nem szívesen mozgok. Az emlékeimben élek, azok visszavisznek Egerbe, Bogácsra. És ebben a képzeletbeli utazásban jól érzem magam.

– **Köszönöm a megtisztelő interjút és Áldott Adventi várákozást kívánok!**

Mohás Livia

Szilágyi Ferenc

Csodálatos világ

Hiába vonz a szfinx, a táj, a Nílus,
ne tartson sakkban ott a randa vírus;
nehéz a lég, ha gyilkos pára rója,
prédára vár a gyíkok fáraója.

A parton beste szúnyoghorda cirkál.
Amerre ember-rakta gúlaszirt áll,
s legenda éled ősidőktől fogva,
fejét világunk dugja rőt homokba.

Akár a sült galambra, szája tátva
s pohárnyi tiszta víz a jóbarát ma.
A vágyain határt az ember ott von,
ahol nyugodt az álma: legjobb otthon!

*

Ha Indiába vinne kóbor álmod,
ne hidd, hogy ott a békét megtalálsz!
A nagy tömeg talán el is sodorna,
mert közlekedni, ó, de kínos torna!

Hiába vár a Tadzs Mahal, s a Gangesz,
turistaléted drága, talmi rang ez!
Eltévelyedni hív ezernyi dogma,
botolva szent tehénbe, koldusokba.

Bazári csillogást rikít a kelme,
s e színes forgatagba vész az elme.
A vágyain határt az ember ott von,
ahol nyugodt az álma: legjobb otthon!

*

Bohém kalandra vágysz? Kitérül Párizs:
Mont Martre, a Place Pigal – csalódnai máris –
szeánszra invitál a Szajna partja,
az őt litániát ma szajha tartja.

Torony iránt haladsz, ha vár az Eiffel,
megmászni tervezed? Korábban kelj fel!
Lapos lesz ám zsebed, s a buksza gyomra,
csak egy bagettre vágysz – mesés vagyonna.

Előtted új varázslatok teremnek,
de fáradsz s éhez: mindent a szemnek!
A vágyain határt az ember ott von,
ahol nyugodt az álma: legjobb otthon!

*

Az Andok messzi, irdatlan hegyének
oly hódolattal zeng a hálaének,
amit, ha boldog emberelme tárol,
regél a régi mítoszok szaváról.

Ha egyszer arra vinne tán a lábad,
kerekre nyisd szemed, s ha könnybe lábad,
előítéleted se téve félre,
gondolj a sok kiömlő inkavérre!

Nevét e kőbe írta rég a tette,
hitének szent falába építette.
A vágyain határt az ember ott von,
ahol nyugodt az álma: legjobb otthon!

*